

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี สามารถจำแนกแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดราคาหลักทรัพย์

ส่วนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารกำไร

ส่วนที่ 3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดราคาหลักทรัพย์

สมมติฐาน เรื่อง ประสิทธิภาพตลาดทุน (Efficient Market Hypothesis)

การพิจารณาว่าข้อมูลใด ๆ ที่มีการเผยแพร่ต่อตลาดหลักทรัพย์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนหรือไม่นั้น เป็นไปตามสมมติฐานเรื่อง ประสิทธิภาพตลาดทุนที่ Fama (1970) กล่าวถึง สมมติฐานของตลาดทุนที่มีประสิทธิภาพไว้ว่า ตลาดทุนได้มีการตอบสนองต่อข้อมูลเหล่านั้นจริง โดยระดับการตอบสนองอาจจำแนกได้ 3 ระดับ คือ

ระดับต่ำ (Weak Form) ณ ระดับนี้ การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบัน เป็นผลมาจากข้อมูลราคาหลักทรัพย์ในอดีต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะซื้อขายในปัจจุบันจะคำนวณโดยอิงตามราคาหลักทรัพย์ในอดีตเท่านั้น จากการทดสอบพบว่า การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในตลาดทุนระดับนี้ มีลักษณะเป็นแบบสุ่ม (Random Walk) คือ มีความเป็นอิสระต่อกัน จากลักษณะแบบสุ่มเช่นนี้ ทำให้คาดการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ขึ้นกับราคาในอดีตเท่านั้น

ระดับปานกลาง (Semi-Strong Form) ณ ระดับนี้ การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบันไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในอดีตเท่านั้น แต่จะรวมผลของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะซื้อขายในปัจจุบัน โดยการกำหนดราคาหลักทรัพย์ที่จะซื้อขายจะมีการปรับราคาทันทีที่มีการประกาศข้อมูลในตลาดได้อย่างถูกต้องและเป็นกลาง กล่าวคือ ตลาดทุนจะมีความเห็นพ้องกันในราคาที่กำหนดตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของธุรกิจตามที่แสดงไว้ในรายงานการเงินหรือข้อมูลทางบัญชี ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสาธารณะ (Public Information) ที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้ลงทุน

ระดับสูง (Strong Form) การเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบันเป็นผลสะท้อนจากข้อมูลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้รายงานในตลาดหรือจะเป็นข้อมูลภายในของธุรกิจและทุกคนทราบข้อมูลเหล่านั้น ดังนั้น การกำหนดราคาหลักทรัพย์จึงไม่สามารถได้รับกำไรเกินปกติได้ แต่ประสิทธิภาพของตลาดทุนระดับนี้เกิดขึ้นได้ยาก เพราะผู้ที่จัดทำข้อมูลภายในย่อมไม่เปิดเผยข้อมูลนั้นง่าย ๆ ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูล (Information Access) จึงมีใช้เรื่องที่สามารถทำได้สะดวก

กล่าวโดยสรุป ภายใต้สมมติฐานนี้ การศึกษาประสิทธิภาพตลาดทุนจะพิจารณาว่าราคาหลักทรัพย์หรืออัตราผลตอบแทนที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อตอบสนองต่อข้อมูลที่เข้ามาในตลาดทุนว่ามีความผิดปกติใด ๆ หรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลาดสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลในตลาดทุนหรือไม่อย่างไรและราคาหลักทรัพย์มีการปรับตัวกับข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วเพียงใด โดยเฉพาะสมมติฐานประสิทธิภาพตลาดทุนระดับปานกลาง ซึ่งให้ความสำคัญกับข่าวสารข้อมูลทางบัญชีในงบการเงิน (ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์, 2544)

วิธีการกำหนดราคามูลค่าหลักทรัพย์

เมื่อพิจารณาตามสมมติฐานเรื่อง ประสิทธิภาพตลาดทุน ผู้ลงทุนจึงพยายามหาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ เพื่อจะได้ประเมินราคาหลักทรัพย์ให้ใกล้เคียงกับมูลค่าธุรกิจมากที่สุด โดยมีวิธีการกำหนดราคาหลักทรัพย์ 3 วิธี คือ

1. การกำหนดจากราคาสินทรัพย์ (Asset Valuation) มีแนวปฏิบัติ 2 ลักษณะ คือ การวัดมูลค่าจากสินทรัพย์รวม (Total Assets) และการวัดมูลค่าจากสินทรัพย์สุทธิ (Net Assets) หรือ ส่วนของผู้ถือหุ้น (Stockholder's Equity) ซึ่งการวัดมูลค่าจากส่วนของผู้ถือหุ้นจะสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นหน่วยงาน (The Entity Theory)
2. การกำหนดมูลค่าจากกำไร (Earnings Valuation)
3. การกำหนดมูลค่าจากกระแสเงินสดในอนาคตที่คิดลดเป็นมูลค่าปัจจุบัน (Discounted Cash Flow Valuation) ซึ่งเป็นวิธีที่จะต้องใช้การคาดคะเนกระแสเงินสดของธุรกิจโดยการนำข้อมูลทางบัญชีมาปรับปรุงตามสมมติฐานต่าง ๆ เพื่อหามูลค่าปัจจุบัน (Present Value) ของกระแสเงินสดเพื่อวัดมูลค่าบริษัท ณ เวลาหนึ่ง ๆ

โดยที่สองวิธีแรกเป็นการใช้กำไรทางบัญชีและมูลค่าทางบัญชีเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดมูลค่าของธุรกิจโดยตรง จึงทำให้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีเป็นข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ และจากลักษณะของระบบบัญชีของประเทศไทยที่แตกต่างจากของสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้ข้อมูลทางบัญชีทั้งสองมีความแตกต่างกัน จึงอาจทำให้มีการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์โดยใช้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีแตกต่างกัน (ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์, 2544)

ความสำคัญของการบัญชีในการกำหนดราคาหลักทรัพย์

ในอดีต ผู้ลงทุนให้ความสำคัญกับกำไรทางบัญชีอย่างมาก เพราะตามแนวคิดกำไรจากมุมมองของข่าวสาร (Earnings from an Informational Perspective) ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างราคาหลักทรัพย์กับกำไรทางบัญชีไว้ ดังนี้

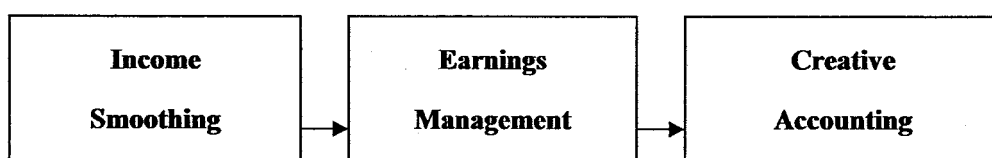
1. ราคาหลักทรัพย์ในปัจจุบันสัมพันธ์กับเงินปันผลในอนาคต
2. เงินปันผลในอนาคตสัมพันธ์กับกำไรในอนาคต
3. กำไรในอนาคตสัมพันธ์กับกำไรในปัจจุบัน

ทำให้พิจารณาได้ว่า กำไรทางบัญชี คือ ค่าประมาณของกำไรทางเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวกับกระแสเงินสดที่ผู้ลงทุนจะได้รับจากการลงทุนในธุรกิจ

Delaney et al. (1999) กล่าวว่า ผู้ใช้งบการเงินในยุคทศวรรษ 1960-1970 ให้ความสำคัญกับงบกำไรขาดทุนมากกว่างบดุล โดยมุ่งความสนใจหลักไปที่กำไรต่อหุ้นสูงที่สุดในระยะสั้นและเชื่อว่าบริษัทที่มีการเจริญเติบโตและน่าสนใจลงทุน คือ บริษัทที่มีกำไรเติบโต (Earnings Growth) ดังนั้น ผู้ใช้งบการเงินทุกฝ่ายจึงให้ความสำคัญกับงบกำไรขาดทุนเป็นอย่างมาก โดยผู้ลงทุนมองว่ากำไรในอดีตเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการประมาณค่ากำไรในอนาคต เพื่อเชื่อมโยงกับผลตอบแทนจากการลงทุนที่จะได้รับ (คือ เงินปันผล) ประกอบกับกำไรทางบัญชีเกิดจากแนวคิดที่แตกต่างจากกำไรทางเศรษฐศาสตร์ โดยกำไรทางบัญชีมีที่มาจากแนวคิดของการรับรู้และบันทึกการค้าในอดีต (Traditional Transaction-Based Concept) คือ กำไรมีที่มาจากการบันทึกการขายได้ และค่าใช้จ่าย ในขณะที่กำไรทางเศรษฐศาสตร์พัฒนามาจากแนวคิดของการรักษาระดับทุน (Capital Maintenance Concept) คือ กำไรวัดจากความแตกต่างของสินทรัพย์สุทธิ (ส่วนของผู้ถือหุ้น) ที่เพิ่มขึ้นในระหว่างงวด ไม่รวมถึงการลงทุนเพิ่มหรือการถอนคืนเงินทุน ซึ่งแนวคิดประการหลังเป็นการวัดกำไรของทั้งธุรกิจที่จะมากกว่าการวัดกำไรทางบัญชีเดิมที่พิจารณากันอยู่ โดยแนวคิดกำไรทางเศรษฐศาสตร์นี้เริ่มนำมาใช้ปรับแนวทางปฏิบัติทางบัญชีในสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ทศวรรษ 1970 (ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์, 2544)

ส่วนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกำไร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตกแต่งตัวเลขทางการบัญชี (Creation Accounting)

ภาพที่ 2 การตกแต่งตัวเลขทางการบัญชี

คำนิยามของการตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชี (Creative Accounting) มีผู้ให้คำนิยามของการตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชีไว้หลายความหมาย ดังนี้

Griffiths (1986) เขียนจากมุมมองของนักเขียนบทความทางธุรกิจ กล่าวว่า บริษัทต่างพยายามตั้งหน้าตั้งตาที่จะทำกำไร โดยรายการต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอขึ้นมานั้นมักจะขึ้นอยู่กับรายการในสมุดบัญชี (Base on Book) ซึ่งสามารถปรุงแต่งหรือทำให้เกิดความสมบูรณ์แบบ เพื่อปกปิดความผิดหรือคืบตาโฉบการเงินออกมาดูดีและพร้อมที่จะนำเสนอต่อสาธารณะต่อไป การกระทำทั้งหมดนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือที่เรียกว่าเป็นการตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชีนั่นเอง

Jameson (1988) เขียนจากมุมมองของนักบัญชี กล่าวว่า กระบวนการทางบัญชีซึ่งประกอบไปด้วยรายการทางธุรกิจจำนวนมากที่ต้องอาศัยการพิจารณาหรือตัดสินใจ (Judgement) อาจเปิดช่องว่างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายการ (Manipulation) การโกงหรือหลอกลวง (Deceit) และการนำเสนอที่ผิด ๆ (Misrepresentation) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการกระทำที่ไม่ได้คำนึงถึงจริยธรรม อันเป็นส่วนประกอบสำคัญของการเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบัญชี และเป็นที่รู้จักกันต่อมาว่า คือ การตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชี

Naser (1993) เขียนจากมุมมองของนักวิชาการ กล่าวว่า การตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชี คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของข้อมูลทางการเงินจากสิ่งที่เป็นอยู่จริงไปสู่สิ่งที่ผู้จัดทำต้องการ โดยการใช้ข้อดีของกฎเกณฑ์หรือหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ และ/หรือเพิกเฉยต่อกฎเกณฑ์บางอย่างหรือทั้งหมด

Amat, Blake, and Dowds (1999) กล่าวว่า การตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชี คือ กระบวนการซึ่งนักบัญชีได้ใช้ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางบัญชี เพื่อตกแต่งคัดแปลงตัวเลขของงบการเงินที่ รายงานต่อสาธารณะ

วิวัฒนาการของการตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชี

จุดเริ่มต้นของการตกแต่งตัวเลขทางการเงินบัญชีมาจากการเกลี้ยกำไร (Income Smoothing) และการบริหารกำไร (Earnings Management) ตามลำดับ

การเกลี้ยกำไร คือ การเกลี้ยความผันผวนของกำไรที่เกิดจากความพอใจของผู้บริหาร เพื่อนำไปสู่ระดับกำไรที่เป็นปกติสำหรับกิจการในขณะนั้น

Gordon (1964) ได้ตั้งสมมติฐานการเกลี้ยกำไร ดังนี้

1. ผู้บริหารกิจการย่อมเลือกวิธีปฏิบัติทางการเงินบัญชีที่จะช่วยสร้างอรรถประโยชน์ หรือความมั่งคั่งสูงสุดให้กับตนเอง
2. อรรถประโยชน์ของผู้บริหารกิจการจะเพิ่มขึ้นตามระดับความมีเสถียรภาพในหน้าที่การงาน รายได้ผู้บริหาร และขนาดของกิจการ

3. การบรรลุเป้าหมายตามสมมติฐานที่ 2 นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ถือหุ้นที่มีต่อผลการดำเนินงานของกิจการ ดังนั้น ถ้าผู้ถือหุ้นมีความมั่งคั่งจะส่งผลให้ผู้บริหารมีเสถียรภาพมากขึ้นตามไปด้วย

4. ความพึงพอใจของผู้ถือหุ้นต่อผลการดำเนินงานของกิจการจะเพิ่มมากขึ้นตามอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยในกำไรของกิจการ (อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น) และความมีเสถียรภาพในกำไรของกิจการ (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543)

รูปแบบของการเกลี้ยกำไรมีการจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. Intertemporal Smoothing จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 Real Smoothing คือ การปรับแต่งผลประกอบการของกิจการโดยการก่อให้เกิดรายการหรือชะลอรายการไม่ให้เกิดขึ้น โดยที่ผู้บริหารได้มีการพิจารณา beforehand ถึงผลกระทบที่มีต่อผลประกอบการของรายการนั้น Real Smoothing จึงเป็นเรื่องของการปรับรายได้หรือรายจ่ายให้ไปสู่ระดับที่ผู้บริหารต้องการจะให้ปรากฏในงบการเงิน

1.2 Artificial Smoothing คือ การปรับแต่งผลการดำเนินงานจากการนำเอาวิธีปฏิบัติทางการบัญชีที่ช่วยให้กิจการสามารถชะลอการรับรู้รายจ่าย (โดยการตั้งเป็นรายจ่ายรอตัดบัญชี หรือตั้งเป็นต้นทุนของสินทรัพย์ หรือตัดเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด) มาใช้ ดังนั้น Artificial Smoothing จึงเป็นเรื่องของการที่ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจกำหนดระยะเวลาการรับรู้ค่าใช้จ่าย

2. Classificatory Smoothing

เมื่อผู้ใช้งบการเงินให้ความสนใจกับตัวเลขอื่น ๆ ในงบกำไรขาดทุนที่นอกเหนือไปจากตัวเลขกำไรสุทธิ เช่น อัตรากำไรจากการดำเนินงานต่อยอดขาย ฯลฯ ผู้บริหารจะทำการจัดจำแนกรายการหรือปรับแต่งจำนวนเงินของแต่ละรายการในงบกำไรขาดทุนเสียใหม่ เพื่อลดความผันผวนในตัวเลขนั้น ๆ ออกไปในหลาย ๆ งวดบัญชี

จากการเกลี้ยกำไรพัฒนามาสู่การบริหารกำไร (Earnings Management)

คำนิยามของการบริหารกำไร

Ayres (1994) การบริหารกำไร คือ การจัดโครงสร้างรายงานกำไร หรือการจัดโครงสร้างการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและการลงทุน เช่น ไม่ลงทุนในงานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อให้กำไรออกมาดูดี ซึ่งได้จำแนกรูปแบบของการบริหารกำไรไว้ ดังนี้

การบริหารรายการพึงรับพึงจ่าย (Accrual Management) การปรับเปลี่ยนประมาณการทางการบัญชี เช่น อายุการใช้งานของสินทรัพย์ ตลอดจนจำนวนเงินที่ตั้งเป็นรายการค้างรับและค้างจ่าย

การรับมาตรฐานการบัญชีที่ประกาศใช้มาปฏิบัติกับกิจการ (Adoption of Mandatory Accounting Policies) การตัดสินใจของผู้บริหารที่จะนำมาตรฐานการบัญชีใหม่ ๆ มาใช้กับกิจการ การสมัครใจเปลี่ยนนโยบายการบัญชี (Voluntary Accounting Change) การเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีที่ยอมรับกันทั่วไป เพื่อช่วยสร้างภาพลักษณ์ของผลการดำเนินงาน

Mulford and Comiskey (1996) การบริหารกำไร คือ การปรับแต่งผลการดำเนินงานด้วยความจงใจที่ต้องการให้ผลการดำเนินงานออกมาในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

การเพิ่มกำไรของงวดปัจจุบันให้สูงขึ้น เช่น การรับรู้รายได้เร็วกว่าที่ควรจะเป็น หรือการบันทึกค่าใช้จ่ายไปเป็นสินทรัพย์ หรือการไม่บันทึกค่าใช้จ่ายค้างจ่าย

การเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี หรือประมาณการทางบัญชี ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชี

การกำหนดช่วงเวลาที่จะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน เช่น การชะลอการรับรู้ค่าใช้จ่ายออกไป

การลดกำไรงวดปัจจุบันลง เช่น การลดอายุการใช้งานของสินทรัพย์ การตัดสินทรัพย์บางรายการในอัตราเร่ง หรือการตั้งสำรองที่มากเกินไป

การล้างบาง พฤติกรรมการเร่งตัดรายการค่าใช้จ่ายหรือตัดบัญชีและรายการความเสียหายในอดีตในระยะเวลาที่ผู้บริหารคาดการณ์ว่า ผลการดำเนินงานจะตกต่ำอย่างมาก เพื่อให้ผลการดำเนินงานในงวดบัญชีนั้นต่ำที่สุด บางครั้งอาจอาศัยสถานการณ์ สภาพเศรษฐกิจที่ทรุดตัวขณะนั้นเพื่อการตั้งต้นใหม่ในงวดบัญชีต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี สมมติฐานของการบริหารกำไร

ทฤษฎีการบริหารกำไร

1. Agency Theory ทฤษฎีตัวแทนถูกพัฒนาขึ้นโดย Alchain and Demsetz (1972) และขยายขอบเขตของทฤษฎีโดย Jensen and Meckling (1976) ทฤษฎีตัวแทนมองว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีแรงผลักดันที่จะทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งผู้บริหารจะสร้างมูลค่าสูงสุดให้กับกิจการต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นเอื้อประโยชน์สูงสุดให้กับตนเองด้วย ทฤษฎีตัวแทนมีสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลัง คือ ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ระหว่างผู้บริหารกับเจ้าของกิจการ เนื่องจาก ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจทำการใด ๆ เพื่อผลประโยชน์สูงสุดให้กับตนเอง มากกว่ากิจการ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เจ้าของกิจการจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการประเมินประสิทธิภาพสำหรับผู้บริหาร เพื่อเป็นหลักประกันความเชื่อมั่นและเป็นการรายงานข้อมูลให้เจ้าของกิจการรับทราบ แต่เนื่องจากนโยบายการบัญชีที่ใช้สำหรับการวัดผลการดำเนินงานมักจะอยู่

ภายใต้อำนาจการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังนั้น ตามแนวคิดทฤษฎีตัวแทน ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้นโยบายการบัญชีที่ส่งผลดีต่อความสามารถ ชื่อเสียง และผลตอบแทนของตนเองมาใช้

2. The Positive Accounting Theory (PAT) ทฤษฎีการบัญชีผลประโยชน์ (The Positive Accounting Theory: PAT) เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 และถูกพัฒนาโดย Watts and Zimmerman (1986) ซึ่งกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของทฤษฎีทางบัญชีว่าเป็นการอธิบายและการคาดการณ์วิธีปฏิบัติทางบัญชี

การอธิบาย หมายถึง การให้เหตุผลสำหรับวิธีปฏิบัติทางบัญชีเช่น ทฤษฎีทางบัญชีควรจะอธิบายได้ว่าทำไมบริษัทจึงเลือกใช้วิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือแบบเข้าหลังออกก่อน มากกว่าวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือแบบเข้าก่อนออกก่อน

การคาดการณ์วิธีปฏิบัติทางบัญชี คือ ทฤษฎีที่ทำนายปรากฏการณ์ทางบัญชีที่คาดการณ์ไม่ได้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นปรากฏการณ์ในอนาคต เช่น ทฤษฎีบัญชีสามารถกำหนดสมมติฐานเพื่อหาเหตุผลเกี่ยวกับการเลือกใช้วิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือ โดยการเปรียบเทียบวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือแบบเข้าหลังออกก่อนกับวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือแบบเข้าก่อนออกก่อน ดังนั้น การคาดการณ์สามารถทดสอบได้โดยใช้ข้อมูลในอดีตเพื่อหาเหตุผลเกี่ยวกับการเลือกใช้วิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือทั้งสองวิธี เป็นต้น

แนวคิดของทฤษฎีการบัญชีผลประโยชน์จำแนกสมมติฐานดังนี้

2.1 สมมติฐานเรื่องผลประโยชน์ฝ่ายรัฐ (Political Cost Hypothesis) ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานเรื่องผลประโยชน์ฝ่ายรัฐมักจะเป็นธุรกิจที่ภาครัฐเข้ามาควบคุม เช่น การให้สัมปทาน และการควบคุมการกำหนดราคาขาย เป็นต้น สำหรับกิจการที่เผชิญกับผลประโยชน์ฝ่ายรัฐมักจะเลือกวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเพื่อลดผลประโยชน์ประกอบกิจการในปัจจุบันให้ต่ำลง เนื่องจาก ต้องการแสดงให้รัฐเชื่อว่าผลการดำเนินงานของกิจการกำลังได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ หรือกิจการต้องการจะขอรับการส่งเสริมการลงทุน ตลอดจนป้องกันการต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping)

2.2 สมมติฐานเรื่องรางวัลตอบแทนเพื่อรับผลตอบแทน (The Bonus Plan Hypothesis) ผู้บริหารจะได้รับผลตอบแทนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการบริหารงาน ดังนั้น ผู้บริหารจึงรับเอานโยบายการบัญชีที่หละหลวมเข้ามาใช้ เพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุดให้กับตนเอง นอกจากนี้ พฤติกรรมการล้างบางสามารถช่วยผู้บริหารได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ได้ โดยการลดผลการดำเนินงานลง เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าผลการดำเนินงานต่ำกว่าเกณฑ์การให้ผลตอบแทนที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผลการดำเนินงานในปีถัดไปสูงขึ้นและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.3 สมมติฐานเรื่องข้อผูกมัดตามภาระหนี้สิน (Debt Covenant Hypothesis) ตามสมมติฐานนี้พิจารณาว่า ผู้บริหารมีแรงจูงใจที่จะรับเอาแนวปฏิบัติทางการบัญชีที่ช่วยลดโอกาส

ในการฝ่าฝืนเงื่อนไขของสัญญาเงินกู้มาใช้ (Watts and Zimmerman, 1986) กล่าวคือ กิจกรรมที่มีอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสูง มีแนวโน้มที่จะรับเอาวิธีปฏิบัติทางการบัญชีในการช่วยเพิ่มผลกำไรและฐานะทางการเงินในปัจจุบันมาใช้ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อผลการดำเนินงานในอนาคต ตลอดจนข้อผูกมัดตามสัญญาเงินกู้ยังเป็นอุปสรรคต่อการนำหลักการบัญชีที่ยุติธรรมสำคัญของรายการมากกว่ารูปแบบมาใช้ เช่น กิจกรรมที่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรรายการใหม่ ๆ หากแต่ถ้าอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสูงเกินกว่าที่กำหนดไว้ในสัญญาเงินกู้ กิจกรรมก็อาจจำเป็นต้องทำรายงานจัดหาเงินนอกงบดุล เช่น การทำสัญญาเช่าระยะยาว เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุการบริหารกำไร

1. แรงจูงใจในการให้ข้อมูลที่ผิดพลาด การส่งสัญญาและแรงผลักดันทางด้านการเงิน

การให้ข้อมูลที่ผิดพลาด คือ การรายงานข้อมูลทางการเงินอย่างถูกต้องแต่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน Peasnell and Yaansah (1988) ให้ความเห็นว่าการตกแต่งตัวเลขทางการบัญชีไม่ใช่เรื่องของการให้ข้อมูลที่ผิดพลาดเท่านั้น แต่ยังเป็นหนทางในการส่งสัญญา (ข้อมูลบางประเภท) ไปสู่ตลาดทุน กล่าวคือ กิจกรรมจะเปิดเผยรายงานหรือข้อมูลที่เป็นจุดเด่นต่อเมื่อรายงานดังกล่าวสร้างความได้เปรียบให้กับกิจการ ดังนั้น เหตุผลที่กิจการปกปิดข้อมูลบางอย่างเพื่อต้องการให้งบการเงินสร้างความพึงพอใจต่อผู้ใช้รายงานทางการเงิน

2. การบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ การบริหารกำไรอาจเกิดขึ้นจากการบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสะท้อนได้จากความไม่ใส่ใจในการสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมองข้ามระบบสารสนเทศทางการบัญชี เป็นต้น ดังนั้นกิจกรรมที่ต้องเผชิญกับสถานะการณ์บริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพจึงมีแรงจูงใจที่จะบริหารกำไร เพื่อเพิ่มอัตราส่วนทางการเงินให้สูงขึ้น (Argenti, 1976)

3. การลดความไม่แน่นอนและความเสี่ยง การบริหารกำไรอาจเป็นผลจากความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย ภาวะเงินเฟ้อ และอัตราแลกเปลี่ยนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการที่กิจการต้องเผชิญกับความผันผวนและความไม่แน่นอนของภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงอย่างมากของอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยน อาจส่งผลให้เกิดแรงจูงใจที่จะสรรหาเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้เพื่อลดความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น (Neser, 1993)

4. จุดอ่อนของแนวคิดทางบัญชีในปัจจุบันโดยเฉพาะภายใต้ภาวะเงินเฟ้อ สหรัฐอเมริกา ให้ความสนใจกับการจัดหาเงินนอกงบดุลกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากยังไม่มีแนวคิดทางการบัญชีที่ออกมารองรับความซับซ้อนของการจัดหาเงินนอกงบดุล ประกอบกับไม่มีการนำประเด็นในเรื่องวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาเงินนอกงบดุลขึ้นมาอภิปรายเท่าที่ควร ดังนั้น กิจกรรม

หลายแห่งจึงนำการจัดหาเงินนอกงบดุลมาใช้ เพื่ออาศัยความได้เปรียบจากความไม่ลงตัวของแนวคิดทางการบัญชี (Dieter & Watt, 1980)

5. แรกกกันจากผู้ลงทุนสถาบันรายใหญ่ ตลาดทุนมีความคาดหวังที่จะเห็นถึงการเติบโตอย่างสม่ำเสมอในกำไรสะสมของกิจการ ดังนั้น การที่กิจการต้องการกระจายหุ้นออกไปในวงกว้างเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ลงทุนรายใหม่ให้ร่วมทุนนั้น อาจนำมาสู่การตกแต่งตัวเลขทางการบัญชีได้โดยปริยาย

ส่วนที่ 3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี

1.1 คุณค่าข้อมูลของกำไรสุทธิประจำปี

Ball and Brown (1968) ประเมินคุณค่าข้อมูลของกำไรสุทธิประจำปี จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลตอบแทนไม่ปกติกับกำไรที่ไม่คาดหวัง ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก ซึ่งกำไรที่ไม่คาดหวังสามารถคำนวณได้จากกำไรสุทธิที่เกิดขึ้นจริงหักออกจากกำไรที่คาดหวัง (Expected Earning) โดยระเบียบวิธีการวิจัยได้กำหนดวิธีพยากรณ์กำไรที่คาดหวัง (Expected Earnings) 3 วิธี คือ

1.1.1 ค่าคาดหวังของการเปลี่ยนแปลงในกำไรสุทธิของบริษัท i ในปีปัจจุบัน

เท่ากับ ค่าคงที่ (ค่าตัดแกน Y ในสมการถดถอย) บวก ผลคูณระหว่างค่าความลาดชัน (Slope) กับค่าเฉลี่ยของการเปลี่ยนแปลงในกำไรสุทธิของตลาดในปีปัจจุบัน

1.1.2 ค่าคาดหวังของการเปลี่ยนแปลงในกำไรต่อหุ้นของบริษัท i เท่ากับ ค่าคงที่ บวกผลคูณระหว่างค่าความลาดชันกับค่าเฉลี่ยของการเปลี่ยนแปลงในกำไรต่อหุ้นของตลาดในปีปัจจุบัน

1.1.3 ค่าคาดหวังของการเปลี่ยนแปลงในกำไรต่อหุ้นของบริษัท i ปีปัจจุบัน เท่ากับ 0

ดังนั้น กำไรสุทธิที่ไม่คาดหวังของบริษัทจดทะเบียนแต่ละบริษัทจะมี 3 จำนวนตามวิธีการที่ใช้พยากรณ์กำไรสุทธิที่คาดหวัง ซึ่งใช้ค่ากำไรที่ไม่คาดหวังเป็นตัวแปรที่สะท้อนถึงข่าวสารที่ผู้ลงทุนได้รับในวันประกาศกำไรสุทธิประจำปี เพื่อนำไปทดสอบความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติ การคำนวณอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติในหลักทรัพย์ i ประจำเดือนที่ประกาศกำไรสุทธิ ได้จากค่าความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์อัตราผลตอบแทนที่คาดหวังจากการลงทุนในหลักทรัพย์ i จากแบบจำลองตลาดทุนของ Sharpe และใช้ราคาหลักทรัพย์รายเดือนจำนวน 60 เดือนก่อนหน้าเดือนที่ประกาศกำไรสุทธิประจำปี ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ในแบบจำลองตลาด

ทุน เพื่อสร้างตัวแบบในการพยากรณ์อัตราผลตอบแทนที่คาดหวังของเดือนที่ประกาศกำไรสุทธิ ซึ่งจะคำนวณเป็นรายบริษัท/ รายปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957 ถึง 1965 รวม 9 ปี

ผลการทดสอบพบว่า อัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับกำไรที่ไม่คาดหวัง ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงว่าการประกาศกำไรสุทธิประจำปีให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตลาด โดยข่าวสารดังกล่าวจะสะท้อนอยู่ในระดับราคาหลักทรัพย์ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ข่าวสารที่ผู้ลงทุนได้รับรู้จากการประกาศกำไรสุทธิส่วนใหญ่ (85-90%) จะสะท้อนอยู่ในระดับราคาหลักทรัพย์ที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงระยะเวลาก่อนประกาศกำไรสุทธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการประกาศกำไรสุทธิถึงแม้จะเป็นประโยชน์ต่อตลาด แต่การประกาศกำไรสุทธิของบริษัทอาจให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทันเวลา

การวิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของช่วงเวลาที่ใช้ในการทดสอบคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชียาวนานถึง 12 เดือน เพราะจากค่าชี้วัดผลกระทบของการประกาศกำไรสุทธิประจำปีต่อราคาหลักทรัพย์ที่ใช้ในการทดสอบ ซึ่งเรียกว่า API (The Abnormal Performance Index) คำนวณจากค่าเฉลี่ยของอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติสะสม 12 เดือนก่อนเดือนที่ประกาศกำไรของตลาดหลักทรัพย์ (ซึ่งกำหนดให้เป็นเดือนที่ 0) เขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ ดังนี้

$$API_m = \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N \prod_{m=-11}^m (1 + V_{n,m})$$

โดยที่ API_m = ค่าเฉลี่ยของมูลค่าหลักทรัพย์ ณ เดือนที่ m จากการลงทุนในหลักทรัพย์มูลค่า 1 ดอลลาร์ ณ เดือนก่อนเดือนที่ m 12 เดือน

$V_{n,m}$ = อัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติในหลักทรัพย์ n ณ เดือน m

จากการคำนวณ API ณ เดือนที่ประกาศกำไร ($m=0$) ของกลุ่มหลักทรัพย์ที่มีกำไรที่ไม่คาดหวังเป็นบวกและลบ พบว่า API มีค่าเป็นบวก และ ลบ ตามลำดับ ค่า API ที่ได้จึงรวมเอาผลกระทบของข่าวสารจากแหล่งข้อมูลอื่นนอกจากการประกาศกำไรสุทธิประจำปี จากข้อจำกัดของการวิจัยฉบับนี้ การวิจัยคุณค่าข้อมูลกำไรทางบัญชีที่ประกาศในตลาดหลักทรัพย์ในระยะต่อมา จึงได้พัฒนาระเบียบวิธีวิจัยโดยวัดค่ากำไรที่ไม่คาดหวังเป็นรายไตรมาส และกำหนดช่วงเวลาทดสอบสั้นกว่าเดิม

Brown (1970) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยของ Ball and Brown ในการตรวจสอบคุณค่าของข้อมูลกำไรสุทธิประจำปี โดยใช้หลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่ง

ออสเตอร์เลีย จำนวน 118 หลักทรัพย์ และใช้ข้อมูลของหลักทรัพย์เหล่านี้ในช่วงระยะเวลาดังแต่ปี ค.ศ. 1959 – 1968 กำไรที่ไม่คาดหวังจะคำนวณจากผลต่างระหว่างกำไรที่เกิดขึ้นจริงกับค่าคาดหวังของกำไรสุทธิประจำปี โดยกำหนดให้ค่าคาดหวังของกำไรสุทธิปีปัจจุบันเท่ากับกำไรสุทธิของปีที่แล้วผลการทดสอบที่ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ball and Brown (1968) กล่าวคือ API ของกลุ่มหลักทรัพย์ที่มีกำไรที่ไม่คาดหวังเป็นบวกมีค่ามากกว่า 1 ตรงกันข้ามกับกลุ่มหลักทรัพย์ที่มีกำไรที่ไม่คาดหวังเป็นลบ มีค่าน้อยกว่า 1 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติในกลุ่มบวกจะมีค่าเป็นบวกและในกลุ่มลบมีค่าเป็นลบ จึงกล่าวได้ว่าทิศทางของการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์จะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับกำไรที่ไม่คาดหวัง

ข้อสังเกตประการหนึ่งซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างจากกรณีตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก คือ การปรับตัวของระดับราคาหลักทรัพย์ในช่วงเวลาก่อนประกาศกำไร (12 เดือน ก่อนเดือนประกาศกำไรสุทธิประจำปี) มีขนาดเล็กกว่าการปรับตัวของระดับราคาหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก แต่ในเดือนที่ประกาศกำไรสุทธิประจำปีการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์มีขนาดใหญ่กว่า แสดงว่าการประกาศกำไรสุทธิประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ออสเตอร์เลีย ให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตลาดทุนมากกว่าในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก ซึ่งเป็นผลจากการที่ตลาดหลักทรัพย์ออสเตอร์เลียมีการประกาศกำไรระหว่างปี 2 ครั้ง ในขณะที่ตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์กมีการประกาศกำไรระหว่างปี ๑ ละ 4 ครั้ง อีกประการหนึ่ง คือ ตลาดหลักทรัพย์ออสเตอร์เลียประกอบด้วยบริษัทจดทะเบียนซึ่งมีขนาดกิจการเล็กกว่าตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก แหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่สามารถให้ข่าวสารแก่ผู้ลงทุนมีน้อยกว่า ดังนั้น การประกาศกำไรสุทธิประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ออสเตอร์เลียจึงมีประโยชน์มากกว่า เพราะสามารถให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตลาดทุน

Beaver (1968) ประเมินคุณค่าข้อมูลของกำไรสุทธิประจำปีโดยใช้ค่าความแปรปรวนของการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์ที่ไม่ปกติ เป็นค่าวัดผลกระทบของการประกาศกำไรสุทธิต่อราคาหลักทรัพย์ โดยตั้งสมมติฐานการวิจัยว่าการประกาศกำไรสุทธิประจำปีจะให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตลาด ก็ต่อเมื่อความแปรปรวนของราคาในช่วงสัปดาห์ที่ประกาศกำไรมีค่าสูงกว่าความแปรปรวนในการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์ในช่วงเวลาที่ไม่มีมีการประกาศกำไร ผลการทดสอบพบว่า การประกาศกำไรให้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับราคาหลักทรัพย์จึงเป็นประโยชน์ต่อตลาดทุน นอกจากนี้ ยังใช้ค่าชีวิตจากปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ในสัปดาห์ที่ประกาศกำไรสุทธิเปรียบเทียบกับปริมาณการซื้อขายหลักทรัพย์ในช่วงสัปดาห์อื่น ๆ เพื่อทดสอบคุณค่าของการประกาศกำไรสุทธิ ผลการทดสอบพบว่า ปริมาณการซื้อขายในสัปดาห์ที่มีประกาศกำไรสุทธิมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากกว่าในสัปดาห์อื่น ๆ

1.2 คุณค่าข้อมูลของกำไรสุทธิรายไตรมาส

Brown and Kennelly (1972) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทิศทางการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์ในช่วงเวลาประกาศกำไรสุทธิรายไตรมาสกับทิศทางกำไรที่ไม่คาดหวังของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์อเมริกา จำนวน 94 บริษัท ระหว่างปี ค.ศ. 1958 – 1967 รวม 10 ปี โดยใช้ API เป็นค่าวัดการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์ ผลการทดสอบพบว่า ทิศทางการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับทิศทางของกำไรที่ไม่คาดหวัง

นันทพล เขียวรัตน์ (2539) ศึกษาผลกระทบของการประกาศกำไรสุทธิทางบัญชีต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กรณีความแตกต่างในความพร้อมของข้อมูล ในช่วงปี พ.ศ. 2536 - 2538

ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงเวลาที่ประกาศกำไรสุทธิรายไตรมาส ข่าวผลกำไรซึ่งเป็นทั้งข่าวดีและข่าวไม่ดีของบริษัทจะมีผลกระทบในทางบวกต่อการตอบสนองของราคาหลักทรัพย์ โดยราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนที่มีปริมาณความพร้อมของข้อมูลน้อยกว่ามีขนาดของการตอบสนองมากกว่า และจากการวิเคราะห์ความถดถอยของอัตราผลตอบแทนที่ไม่ปกติกับกำไรที่ไม่คาดหวังและปริมาณความพร้อมของข้อมูล พบว่าในกรณีข่าวผลกำไรเป็นข่าวดี (ข่าวไม่ดี) การตอบสนองของราคาหลักทรัพย์มีความสัมพันธ์ในทางบวก (ลบ) กับกำไรที่ไม่คาดหวัง และมีความสัมพันธ์ในทางลบกับปริมาณความพร้อมของข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีมูลค่าตลาดของกำไรเป็นปัจจัยที่สามารถใช้แทนปริมาณความพร้อมของข้อมูลของกิจการได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. การบริหารกำไร

แบบจำลองที่ใช้ในการวัดค่าการบริหารกำไร

2.1 แบบจำลองของ Healy

Healy (1985) ศึกษาพฤติกรรมการบริหารกำไรของผู้บริหาร โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายรวมและผลกำไรภายใต้แผนการให้ผลตอบแทนแก่ผู้บริหาร เมื่อผลตอบแทนของผู้บริหารขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารอาจจะทำการปรับปรุงรายการพึงรับพึงจ่ายให้สูงขึ้นหรือต่ำลงตามทิศทางที่จะสร้างผลตอบแทนสูงสุดให้แก่ผู้บริหาร ซึ่งในปีใดที่มีกำไรต่ำและไม่มีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทน ผู้บริหารอาจจะตั้งรายการพึงรับพึงจ่ายให้สูงขึ้น จากการเร่งรับรู้ค่าใช้จ่ายให้เกิดขึ้นในปีนั้น (เพราะในปีถัดไปผู้บริหารมีโอกาสนในการทำกำไร เพื่อสร้างผลตอบแทนให้สูงขึ้น)

Healy (1985) กำหนดให้รายการพึงรับพึงจ่ายรวม (Total Accruals) เป็นตัวแทนของรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร (Discretionary Accruals) โดยไม่แบ่งแยกระหว่างรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินงานทางธุรกิจ (Non-Discretionary Accruals) กับรายการ

พึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ดังนั้น อาจมองได้ว่าในกรณีที่ผู้บริหารไม่ทำการบริหาร
 กำไร รายการพึงรับพึงจ่ายรวมจะมีค่าเท่ากับศูนย์ ซึ่งสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในยอดรวมของ
 รายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้น เกิดจากการบริหารกำไรของผู้บริหาร ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า
 ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะบริหารกำไรผ่านรายการพึงรับพึงจ่าย เพื่อสร้างผลตอบแทนสูงสุดให้แก่
 ตนเอง

แบบจำลองที่ใช้การคำนวณรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารตาม
 แบบจำลองของ Healy ประกอบด้วย

$$DACC_{it} = \frac{TA_{it}}{A_{it-1}}$$

โดยที่ $DACC_{it}$ = รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารกิจการที่ i
 ณ ปีที่ t
 TA_{it} = รายการพึงรับพึงจ่ายรวมกิจการที่ i ณ ปีที่ t
 A_{it-1} = สินทรัพย์รวมกิจการที่ i ณ ปีที่ $t-1$

2.2 แบบจำลองของ DeAngelo

DeAngelo (1986) ศึกษามูลค่าตามบัญชีเป็นตัวแทนของมูลค่าตลาด กรณีการเข้า
 ครอบงำกิจการ จากการซื้อหุ้นคืนจากสาธารณะ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 64 บริษัท ในนิวยอร์กและ
 ตลาดหลักทรัพย์อเมริกา (America Stock Exchange) โดยผู้ถือหุ้นภายนอกต้องการให้ผู้บริหารสร้าง
 มูลค่าของกิจการสูงเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ราคาหุ้นสูงขึ้น แต่ผู้บริหารต้องการที่จะทำให้บริษัทมี
 มูลค่าต่ำ เพื่อจะได้ซื้อหุ้นคืนจากสาธารณะ ซึ่งผู้บริหารอยู่ในตำแหน่งที่มีโอกาสจะสามารถบริหาร
 กำไรผ่านรายการพึงรับพึงจ่ายเพื่อให้กิจการมีมูลค่าต่ำได้ ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อผู้ถือหุ้น
 ภายนอก DeAngelo (1986) ได้อธิบายถึงเหตุผลที่อาจจะเป็นไปได้ในเรื่องการบริหารกำไร โดยการ
 ปรับลดตัวเลขกำไรทางบัญชีว่าเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างบริษัท ผู้ถือหุ้น
 และ นักลงทุน

DeAngelo (1986) ใช้แนวคิดรายการพึงรับพึงจ่ายที่พัฒนาขึ้นโดย Healy (1985) ซึ่งมี
 ข้อจำกัดในเรื่องของการแยกรายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจออกจากรายการพึงรับพึงจ่าย
 โดยดุลยพินิจฝ่ายบริหาร ซึ่ง DeAngelo (1986) คิดว่าในกรณีที่รายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนิน
 ธุรกิจมีส่วนที่สูงกว่ารายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้น รายการพึงรับพึงจ่ายรวมอาจจะไม่เป็น

ตัวแทนที่ดีในการหารายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของผู้บริหาร DeAngelo (1986) จึงเปลี่ยนจากการใช้รายการพึงรับพึงจ่ายรวม เป็นการใช้การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวม (Changes in Total Accruals) เพื่อเป็นตัวแทนของรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่ง DeAngelo (1986) ถือว่าผู้บริหารไม่สามารถที่จะบริหารรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจได้ ถึงแม้ว่าเวลาจะเปลี่ยนแปลงไป แต่การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวมจะไม่มีเปลี่ยนแปลง ทำให้เปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานมีผลแตกต่างกันกับศูนย์ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายรวมที่เกิดขึ้น ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับ Healy (1985) โดยรายการเปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารเป็นผลมาจากการบริหารกำไร โดยผู้บริหาร ผลการทดสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ ไม่สามารถสนับสนุนได้ว่ามีการบริหารกำไรเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการซื้อหุ้นคืน โดยผู้บริหาร

แบบจำลองที่ใช้การคำนวณรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารตามแบบจำลองของ DeAngelo ประกอบด้วย

$$DACC_{it} = \frac{TA_{it} - TA_{it-1}}{A_{it-1}}$$

2.3 แบบจำลองของ Jones

Jones (1991) ศึกษาการบริหารกำไรเพื่อประโยชน์ในการขอรับเงินช่วยเหลือ กรณีกิจการได้รับการผ่อนปรนในเรื่องกฎเกณฑ์การนำเข้าในช่วงที่มีการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการ กลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวน 23 บริษัท จาก 5 กลุ่มอุตสาหกรรม (อุปกรณ์รถยนต์ คาร์บอน สติล คอปเปอร์ และอุตสาหกรรมรองเท้า) ที่ยื่นขอเงินช่วยเหลือในกรณีที่ได้รับผลกระทบจากสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เข้ามาแบ่งส่วนแบ่งทางการตลาด เนื่องจากข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้า ซึ่งบริษัทจะต้องแสดงถึงกำไรที่ลดลงจากผลกระทบดังกล่าว Jones (1991) คิดว่าอาจมีความเป็นไปได้ที่จะทำการบริหารกำไรผ่านรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร เพื่อให้กำไรทางบัญชีลดลง ผลทดสอบแสดงให้เห็นว่า รายได้ของกิจการลดลงซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าเกิดจากการบริหารกำไรผ่านรายการคงค้าง

Jones (1991) ได้พัฒนาแนวคิดที่แตกต่างจาก Healy (1985) และ DeAngelo (1986) ในเรื่องการแยกรายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจออกจากรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของผู้บริหาร แต่มีแนวคิดที่เหมือนกัน คือ รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเป็นรายการที่เกิดจากการบริหารกำไร โดยสร้างแบบจำลองขึ้นใหม่เพื่อควบคุมปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรม การคำนวณรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารใช้วิธีการทดสอบแบบช่วงเหตุการณ์ (Event Study) โดยรายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจเป็นรายการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ ส่วนรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเป็นรายการที่เกิดขึ้นจากการบริหารกำไร ดังนั้น แบบจำลองที่ใช้การคำนวณรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารตามแบบจำลองของ Jones มีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 คำนวณรายการคงค้างรวมจากการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์หมุนเวียนที่ไม่ใช่เงินสดด้วยการเปลี่ยนแปลงในหนี้สินหมุนเวียน และค่าเสื่อมราคา ตามแบบจำลองต่อไปนี้

$$TA_{it} = (\Delta CA_{it-(t-1)} - \Delta Cash_{it-(t-1)}) - (\Delta CL_{it-(t-1)} - \Delta STD_{it-(t-1)}) - DEP_{it}$$

โดยที่ TA_{it} = รายการคงค้างรวมในกิจการที่ i ณ เวลาที่ t

$\Delta CA_{it-(t-1)}$ = การเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์หมุนเวียนในกิจการที่ i ณ เวลา $t-(t-1)$

$\Delta Cash_{it-(t-1)}$ = การเปลี่ยนแปลงเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสดในกิจการที่ i ณ เวลา $t-(t-1)$

$\Delta CL_{it-(t-1)}$ = การเปลี่ยนแปลงหนี้สินหมุนเวียนในกิจการที่ i ณ เวลาที่ $t-(t-1)$

$\Delta STD_{it-(t-1)}$ = การเปลี่ยนแปลงของหนี้สินระยะยาวที่จะครบกำหนดในหนึ่งปีใน กิจการที่ i ณ เวลาที่ $t-(t-1)$

DEP_{it} = ค่าเสื่อมราคาในกิจการที่ i ณ เวลาที่ t

2.3.2 แบบจำลองในการคำนวณรายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ

2.3.2.1 การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของรายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจ ณ ช่วงเวลาที่ไม่มีการบริหารกำไร ตามแบบจำลองต่อไปนี้

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \alpha_0 \left(\frac{1}{A_{it-1}} \right) + \beta_1 \left(\frac{\Delta SALE_{it-(t-1)}}{A_{it-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right) + \varepsilon_{it}$$

โดยที่ TA_{it} = รายการคงค้างรวมในกิจการที่ i ณ เวลาที่ t

$\Delta SALE_{it-(t-1)}$ = การเปลี่ยนแปลงยอดขายในกิจการที่ i ณ เวลาที่ $t-(t-1)$

PPE_{it} = ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ในกิจการที่ i ณ เวลาที่ t

A_{it-1} = สินทรัพย์รวมในกิจการที่ i ณ เวลาที่ $t-1$

ε_{it} = ค่าความคลาดเคลื่อนในกิจการที่ i ณ เวลาที่ t

2.3.2.2 คำนวณรายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจ ดังแบบจำลองต่อไปนี้

นำค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้แทนค่าลงในแบบจำลองรายการคงค้าง

จากการดำเนินธุรกิจ

$$NDCA_{ip} = \hat{\alpha}_i \left(\frac{1}{A_{ip-1}} \right) + \hat{\beta}_{1i} \left(\frac{\Delta SALE_{ip-(p-1)}}{A_{ip-1}} \right) + \hat{\beta}_{2i} \left(\frac{PPE_{ip}}{A_{ip-1}} \right)$$

โดยที่ $NDCA_{ip}$ = รายการพึงรับพึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจ
ในกิจการที่ i ณ เวลาที่ p

2.3.2.3 แบบจำลองในการคำนวณรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของ

ฝ่ายบริหาร นำรายการพึงรับพึงจ่ายรวมที่ปรับค่าด้วยสินทรัพย์รวมหักออกจากรายการคงค้าง
จากการดำเนินธุรกิจ

$$DACC_{ip} = \frac{TA_{ip}}{A_{ip-1}} - \left(\hat{\beta}_{0i} \frac{1}{A_{ip-1}} + \hat{\beta}_{0i} \frac{\Delta SALE_{ip}}{A_{ip-1}} + \hat{\beta}_{0i} \frac{PPE_{ip}}{A_{ip-1}} \right)$$

โดยที่ $DACC_{ip}$ = รายการคงค้างโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในกิจการที่ i
ณ เวลาที่ p

2.4 แบบจำลองที่ปรับปรุงจาก Jones (1991)

Dechow, Sloan, and Sweeney (1995) พัฒนาปรับปรุงแบบจำลองของ Jones (1991)

โดยกำหนดให้ รายการคงค้างจากการดำเนินธุรกิจสามารถคำนวณได้จากการนำการเปลี่ยนแปลง
ของลูกหนี้หักออกจากการเปลี่ยนแปลงของยอดขาย เนื่องจากการบริหารกำไรส่วนมากจะมาจาก
การรับรู้รายได้จากการขายเชื่อมากกว่ารายได้ที่เกิดจากการขายเป็นเงินสด จึงใช้เป็นตัวควบคุมการ
เปลี่ยนแปลงรายการพึงรับพึงจ่ายที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ

แบบจำลองที่ใช้การคำนวณรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารตาม
แบบจำลองที่ปรับปรุงจาก Jones (1991) ประกอบด้วย

$$DACC_{ip} = \frac{TA_{ip}}{A_{ip-1}} - \left(\hat{\beta}_0 \frac{1}{A_{ip-1}} + \hat{\beta}_0 \frac{\Delta SALE_{ip} - \Delta REC_{ip}}{A_{it-1}} + \hat{\beta}_{0i} \frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right)$$

โดยที่ ΔREC_{ip} = การเปลี่ยนแปลงลูกหนี้การค้าในกิจการที่ i ณ เวลาที่ p

งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกำไร

Sloan (1996) ศึกษาความสามารถของราคาหลักทรัพย์ในการสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับกำไรในอนาคต ซึ่งมีทั้งส่วนประกอบที่เป็นรายการคงค้างและกระแสเงินสด เพื่อแสดงให้เห็นว่ากำไรในปัจจุบันที่จะสะท้อนถึงกำไรในอนาคตนั้น ขึ้นอยู่กับขนาดของรายการคงค้างและกระแสเงินสด พร้อมทั้งยังพิสูจน์ให้เห็นว่านักลงทุนโดยส่วนมากใช้ข้อมูลกำไรทางบัญชีในการตัดสินใจกำหนดราคาหลักทรัพย์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าส่วนประกอบของกำไรทั้งรายการคงค้างและกระแสเงินสด ไม่ได้เป็นข้อมูลที่สะท้อนราคาหลักทรัพย์อย่างเต็มที่ จนกว่าส่วนประกอบของกำไรนั้นจะแสดงผลกระทบถึงกำไรในอนาคต การทดสอบใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40,679 บริษัท เป็นข้อมูล 30 ปี ในช่วงปี ค.ศ. 1962-1991 โดยตัวแปรหลักที่ใช้ในการทดสอบจะมีอยู่ 3 ตัวแปร คือ กำไร รายการคงค้าง และกระแสเงินสด ซึ่งการศึกษาจำแนกออกเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนแรก ศึกษาส่วนประกอบของกำไร (รายการคงค้างและกระแสเงินสด) จะมีผลต่อการประเมินกำไรในอนาคต และผลกำไรในปัจจุบันจะมีเสถียรภาพค่อนข้างน้อยถ้าลักษณะของกำไรนั้นมีส่วนประกอบของกำไรที่เป็นรายการคงค้างมากกว่ากระแสเงินสด ส่วนที่สอง ศึกษาถึงราคาหลักทรัพย์จะส่งผลสะท้อนถึงกำไรที่มีส่วนประกอบที่แตกต่างกันหรือไม่

การทดสอบได้แบ่งกลุ่มหลักทรัพย์ ออกเป็น 10 กลุ่มหลักทรัพย์ ตามอันดับจากขนาดของรายการคงค้าง โดยสถิติเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่า 1) รายการคงค้างกับกระแสเงินสดมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม 2) ปัจจัยความเสี่ยงจะเห็นได้ว่ากลุ่มหลักทรัพย์ที่จัดกลุ่มโดยเน้นปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งจะมีความเสี่ยงมากกว่ากลุ่มหลักทรัพย์ที่มีรายการคงค้างอยู่ในระดับค่ากลางหรือค่าเฉลี่ย และ 3) การตรวจสอบถึงความสำคัญของส่วนประกอบของรายการคงค้างซึ่งแสดงให้เห็นว่าส่วนประกอบที่มาจากสินทรัพย์หมุนเวียนจะเป็นส่วนประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุด ผลการทดสอบตามส่วนที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ความมีเสถียรภาพของกำไรจะขึ้นอยู่กับขนาดของส่วนประกอบที่เป็นกระแสเงินสดและรายการคงค้าง โดยกำไรจะมีเสถียรภาพสูงถ้าส่วนประกอบเป็นกระแสเงินสด และผลการทดสอบตามส่วนที่ 2 แสดงให้เห็นว่านักลงทุนไม่สามารถแบ่งแยกความแตกต่างในส่วนประกอบของกำไรได้ ซึ่งราคาหลักทรัพย์ไม่ได้คาดการณ์ตามส่วนประกอบของกำไร

Dechow and Dichev (2002) กล่าวว่ากำไรเกิดจากกระแสเงินสดบวกด้วยรายการคงค้าง ดังนั้น จึงศึกษาความสัมพันธ์ของระดับความคลาดเคลื่อนในการประมาณการรายการคงค้าง (Errors in Estimating Accruals) ต่อความผันผวนของการดำเนินงาน ปัจจัยพื้นฐานของแต่ละกิจการ และวงจรการดำเนินงาน โดยคุณภาพของรายการคงค้างมีความสัมพันธ์ตรงข้ามกับค่าสัมบูรณ์ของระดับรายการคงค้าง ซึ่งกิจการที่มีคุณภาพของรายการคงค้างต่ำ คือ กิจการที่มีระดับส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐานสูง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของรายการค้างรับค้างจ่าย (Accrual Quality) และกำไรที่สม่ำเสมอ (Earnings Persistence) ในการอธิบายคุณภาพของกำไร โดยตั้งสมมติฐานในการทดสอบว่ากิจการที่มีคุณภาพของรายการคงค้างต่ำจะทำให้เกิดกำไรที่มีเสถียรภาพต่ำ ซึ่งใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นตัวแทนของคุณภาพกำไร คุณภาพของรายการคงค้างเกิดจากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากวิเคราะห์สมการถดถอยจากโครงสร้างเงินทุน ระดับของคุณภาพรายการคงค้างวัดจากค่าสัมบูรณ์ของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเงินทุนในปัจจุบัน และค่ากำไรที่มีเสถียรภาพวัดจากสมการถดถอยของกระแสเงินสดบอกการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเงินทุน และหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของเงินทุนกับรายการคงค้าง พบว่า มีความสัมพันธ์กันสูง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ารายการคงค้างของเงินทุนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรายการคงค้างรวม

ผลการทดสอบจากการวิเคราะห์สมการถดถอยพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานคุณภาพของรายการคงค้าง (Accrual Quality) และกำไรที่มีเสถียรภาพ (Earnings Persistence) จะเกิดขึ้นในทิศทางเดียวกัน

McNichols (2002) ศึกษาเพิ่มเติมจากแบบจำลองของ Dechow and Dichev (2002) ที่กล่าวไว้ว่า กำไรที่มีคุณภาพ คือ กำไรที่ยั่งยืน ซึ่งเกิดจากการความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างและกระแสเงินสด โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างระยะสั้นกับกระแสเงินสดในช่วงระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเป็นการวิเคราะห์คุณภาพกำไรตามแนวทางของรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลพินิจของฝ่ายบริหารและนำการวิเคราะห์ของแบบจำลองของ Jones (1991) ที่แยกรายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลพินิจของฝ่ายบริหารออกจากรายการพึงรับ พึงจ่ายจากการดำเนินธุรกิจมาทดสอบในสมการถดถอย เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างกับกระแสเงินสดที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกำไรที่มีคุณภาพ

ผลการทดสอบพบว่า เทคนิคการประมาณการคุณภาพกำไรทำให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไรรวมทั้งบทบาทของผู้บริหารในการเลือกรับรู้รายการที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพกำไร

Beneish and Vargus (2002) ตรวจสอบกำไรที่ไม่มีคุณภาพเป็นผลจากการบริหารกำไรใช่หรือไม่ กิจการที่มีคุณภาพกำไรสูงหรือต่ำเกิดจากความแตกต่างของรายการคงค้างใช่หรือไม่ และการที่บุคคลภายในองค์กรทำการซื้อขายหลักทรัพย์ สามารถเป็นสัญญาณเตือนภัยในการคาดคะเนกำไรที่มีเสถียรภาพและเป็นเครื่องบ่งบอกถึงคุณภาพกำไรสูงหรือต่ำในแต่ละกิจการได้หรือไม่ โดยทดสอบข้อมูลในช่วงปี 1985 - 1996 และกำหนดสมมติฐานว่าถ้ารายได้ค้างรับเพิ่มขึ้นเกิดจากการที่ผู้บริหารตกแต่งกำไรเพื่อซ่อนการดำเนินงานที่ลดลง ผู้บริหารจะแสดงออกด้วยการขายหุ้นของบริษัทตัวเองและตรงกันข้ามถ้ารายได้ค้างรับลดลงผู้บริหารจะซื้อหุ้นบริษัทตนเอง

โดยการศึกษาก่อนหน้านี้ยืนยันว่าคนภายในองค์กรจะซื้อหลักทรัพย์ก่อนที่จะราคาหลักทรัพย์จะเพิ่มขึ้น (Jaffe, 1974; Finnerty, 1976; Baesel & Stein, 1979) และนักลงทุนจะสามารถตีความได้ว่าเป็นสัญญาณของคุณภาพกำไรที่ดี ดังนั้น รายการค้างรับที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงจะเกิดขึ้นพร้อมกับการซื้อขายหลักทรัพย์ของบุคคลภายในองค์กร 5 กลุ่ม คือ ประธานผู้บริหารสูงสุดขององค์กร (Chief Executive Officer: CEO), ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน (Chief Financial Officer: CFO), ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ (Chief Operation Officer: COO), ประธานคณะกรรมการและประธานอำนวยการ (President and Chairman of the Board) โดยใช้แบบจำลองของ Jones (1991) เพื่อวิเคราะห์ผลการถดถอยของการเปลี่ยนแปลงในรายการขาย และระดับการเปลี่ยนแปลงที่ดินอาคารและอุปกรณ์ (ตัวแปรทุกตัวหารด้วยขนาดของสินทรัพย์รวม) เพื่อวิเคราะห์ระดับของรายการคงค้างเป็น 10 กลุ่ม

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารายได้ค้างรับตามเกณฑ์คงค้างจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับอัตราส่วนเกินปกติจากการที่บุคคลภายในองค์กรขายหุ้นมากกว่าการซื้อหุ้นของบริษัทตนเองแสดงว่ากำไรมีเสถียรภาพต่ำและรายได้ค้างรับที่เพิ่มขึ้นอาจจะได้มาจากการบริหารกำไร

Hong (2001) ศึกษาเพิ่มจาก Sloan (1996) ที่วัดระดับรายการคงค้างที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์หมุนเวียนในงบดุล โดยทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงผลของการมีระดับของรายการคงค้างที่เกินปกติโดยวัดจากรายการคงค้างกับอัตราการเติบโตของยอดขายที่คาดว่าจะได้รับจากกิจกรรมดำเนินงาน พบว่า ความผันผวนของรายการคงค้างเป็นตัวกำหนดรายการคงค้างที่เกินปกติ และรายการคงค้างที่เกินกว่าปกติทำให้เกิดกำไรที่มีเสถียรภาพต่ำ

3. คุณภาพกำไร

Shipper and Vincent (2003) เชื่อว่าคุณภาพกำไรมีที่มาจากหลายแนวคิดด้วยกันดังต่อไปนี้

1. มุมมองของช่วงระยะเวลา (Time Series) ที่ก่อให้เกิดกำไรที่มีคุณภาพ กล่าวคือกำไรที่มีคุณภาพใน 3 ลักษณะ คือ กำไรที่เสถียรภาพ (Persistence) กำไรที่สามารถใช้ในการคาดคะเนกำไรในอนาคตได้ (Predictability) และกำไรมีระดับความผันผวนน้อย (Variability) กล่าวคือกำไรไม่ผันผวนไม่จากเส้นแนวโน้มของกำไรในอดีต และจากผลการวิจัยในอดีต (Kormendi & Lipe, 1987, Collins & Kothari, 1989) แสดงให้เห็นว่าผลของการวิเคราะห์ความถดถอยของราคาหลักทรัพย์กับการเปลี่ยนแปลงของระดับความมีเสถียรภาพของกำไรเพื่อวัดคุณภาพกำไร พบว่า นักลงทุนจะให้ความสำคัญกับกำไรที่มีคุณภาพเกิดจากกำไรที่มีลักษณะถาวรมากกว่ากำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว

2. คุณภาพกำไรเกิดจากกำไรที่เป็นเงินสด โดยสามารถวัดได้ภายใต้แนวคิดดังนี้

- 2.1 กำไรที่มีคุณภาพควรจะใกล้เคียงกับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานเป็นไปตามทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์รายงานทางการเงิน (Harris et al., 2000; Raj et al., 2002; Palepu et al., 2003) เนื่องจากกำไรจากการดำเนินงานเกิดจากรายการคงค้างบวกด้วยกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

โดยกำไรที่มีระดับรายการคงค้างเป็นส่วนประกอบที่เกินปกติจะส่งผลให้กำไรที่ได้ตามเกณฑ์คงค้างเป็นกำไรที่มีคุณภาพต่ำ

2.2 วัดจากการเปลี่ยนแปลงของรายการคงค้างที่เป็นส่วนประกอบของกำไรที่ต้องอาศัยดุลยพินิจของผู้บริหารในการพิจารณารายการคงค้างและการประมาณการ

2.3 วัดจากรายการคงค้างที่เกินปกติ โดยพิจารณาจากค่าความคลาดเคลื่อน (Error หรือ Residuals) จากการวิเคราะห์สมการถดถอย มุ่งเน้นเพื่อวัดการบริหารกำไรที่ส่งผลทำให้กำไรไม่มีคุณภาพ

2.4 เป็นเทคนิคการวิเคราะห์สมการถดถอยของเงินทุนเพื่อหาค่าความคลาดเคลื่อน (Residuals) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์คุณภาพกำไรในมุมมองของการวัดการบริหารกำไรของผู้บริหารที่จะทำให้กำไรไม่มีคุณภาพ

3. คุณภาพกำไรเกิดจากแนวคิดของคุณลักษณะของรายงานการเงินที่มีคุณภาพที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เชื่อถือได้ และการเปรียบเทียบได้

4. คุณภาพกำไรเกิดจากการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในการประมาณค่าและพยากรณ์คุณภาพของงบการเงินให้เพิ่มขึ้นหรือลดลง

กำไรที่มีเสถียรภาพ

Cheng et al. (1996) ศึกษาว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่เกิดจากการปรับปรุงกำไรทางบัญชีด้วยรายได้หรือค่าใช้จ่ายที่มีได้รับ-จ่ายเป็นเงินสด มีคุณค่าของข้อมูลเพิ่มจากกำไรทางบัญชีหรือไม่ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลตอบแทนไม่ปกติกับกำไรและการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดจากการดำเนินงานของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์กและตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี ค.ศ. 1989 -1992

ผลการศึกษาพบว่า กระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีคุณค่าของข้อมูลเพิ่มจากกำไรจริง และเนื่องจากกำไรของกิจการจะมียอดประกอบส่วนที่เป็นกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวอยู่มาก ซึ่งอาจทำให้กำไรทางบัญชีลดความมีคุณค่าของข้อมูลลง คณะผู้วิจัยจึงทดสอบโดยคำนวณหาระดับกำไรที่มีเสถียรภาพ เพื่อใช้ค่าตัวแปรดังกล่าวในการกำหนดค่าของตัวแปรหุ่นแทนกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราว โดยมีวิธีการคำนวณค่าตัวแปรระดับกำไรที่มีเสถียรภาพ 2 วิธี ได้แก่ 1) คำนวณค่าสัมบูรณ์ของผลต่างของกำไรระหว่างปีหารด้วยราคาหลักทรัพย์ ณ ต้นปีเป็นตัวแปรแทนระดับกำไรที่มีเสถียรภาพ โดยบริษัทที่มีค่าของระดับกำไรที่มีเสถียรภาพสูง หรือผลต่างของกำไรระหว่างปีมาก เป็นบริษัทที่มีกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวเป็นองค์ประกอบมาก ส่วนบริษัทที่มีค่าของระดับกำไรที่มีเสถียรภาพต่ำหรือมีผลต่างของกำไรระหว่างปีน้อย เป็นบริษัทที่กำไรมีเสถียรภาพ และเมื่อเปรียบเทียบระดับกำไรที่มีเสถียรภาพของแต่ละบริษัทกับค่ามัธยฐานของปี ถือว่า กำไรของบริษัทเป็นกำไรที่มีเสถียรภาพ

เนื่องจากผลต่างของกำไรระหว่างปีมีค่าน้อยกว่าบริษัทอื่นในปีเดียวกัน แสดงว่ามีกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวน้อย หากค่าดังกล่าวสูงกว่าค่ามัธยฐานของปี ถือว่ากำไรของบริษัทมีองค์ประกอบเป็นกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวอยู่มาก เนื่องจากผลต่างของกำไรระหว่างปีมีค่ามากกว่าบริษัทอื่นในปีเดียวกัน

2) ใช้อัตราส่วนกำไรปัจจุบันต่อราคาหลักทรัพย์ปัจจุบันแทนระดับกำไรที่มีเสถียรภาพ โดยมีวิธีการคือ 1. จัดกลุ่มที่มีผลขาดทุนสุทธิเป็นกลุ่มที่มีกำไรเกิดขึ้นชั่วคราว 2. ในกลุ่มที่มีกำไรสุทธิจะใช้อัตราส่วนกำไรต่อราคาหลักทรัพย์เรียงลำดับโดยแบ่งเป็น 9 กลุ่มเท่า ๆ กัน และถือว่ากลุ่มที่มีอัตราส่วนกำไรต่อราคาหลักทรัพย์สูงที่สุด 2 กลุ่มและกลุ่มที่มีอัตราส่วนกำไรต่อราคาหลักทรัพย์ต่ำที่สุดอีก 1 กลุ่มเป็นกลุ่มที่มีกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราวเช่นเดียวกับกลุ่มที่มีผลการดำเนินงานเป็นขาดทุน ส่วน 6 กลุ่มที่เหลือที่มีอัตราส่วนกำไรต่อราคาหลักทรัพย์ในระดับปานกลางถือเป็นกลุ่มที่กำไรมีเสถียรภาพและนำไปใช้กำหนดค่าตัวแปรหุ่นเพื่อวิเคราะห์หาผลกระทบร่วม (Interaction Effect) กับกำไรและกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

ผลการวิจัยพบว่า กรณีที่บริษัทมีกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราว กระแสเงินสดจากการดำเนินงานจะมีคุณค่าของข้อมูลส่วนเพิ่มมากกว่ากำไรทางบัญชีจริง

Narktablee (2000) ตรวจสอบความมีคุณค่าประโยชน์ (Value Relevance) ของข้อมูลรายได้กำไรทางบัญชี และกระแสเงินสดกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยจำแนกกระแสเงินสดออกเป็น 3 กิจกรรม คือ กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน และกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน การทดสอบใช้ข้อมูลรายปี ระหว่างปี ค.ศ. 1994 – 1997 ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า กำไรทางบัญชี กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน และรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาหลักทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญ แต่กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาหลักทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญ พร้อมทั้งตรวจสอบคุณค่าข้อมูลของกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานกับผลตอบแทนเกินปกติ และตรวจสอบคุณค่าข้อมูลของกระแสเงินสดว่ามีความมากกว่าคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีหรือไม่ ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลตอบแทนเกินปกติ แต่กำไรทางบัญชีมีคุณค่าข้อมูลมากกว่ากระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน ตลอดจนตรวจสอบว่าระดับกำไรที่มีเสถียรภาพและระดับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่มีเสถียรภาพมีผลต่อความมีคุณค่าของข้อมูลอย่างไร ซึ่งคำนวณค่าของระดับกำไรที่มีเสถียรภาพและค่าของระดับกระแสเงินสดจากการดำเนินงานที่มีเสถียรภาพด้วยวิธีการคำนวณค่าสัมบูรณ์ของผลต่างของกำไร (กระแสเงินสด) ระหว่างปีหารด้วยราคาหลักทรัพย์ ณ ต้นปี เช่นเดียวกับ Cheng, Liu and Schaefer (1996) และ

เปรียบเทียบค่าความมีเสถียรภาพของข้อมูลทั้งสองกับค่ามัธยฐานของค่าเดียวกันในแต่ละปี เมื่อ
 กำไรทางบัญชีอยู่ในระดับที่มีเสถียรภาพ กำไรทางบัญชีจะมีคุณค่าเหนือกว่ากระแสเงินสดจาก
 กิจกรรมดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานจะมี
 คุณค่าของข้อมูลเหนือกำไรทางบัญชี เฉพาะกรณีที่กระแสเงินสดนั้นอยู่ในระดับที่มีเสถียรภาพและ
 กำไรทางบัญชีเป็นกำไรที่เกิดขึ้นชั่วคราว

Penman and Zhang (2002) ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการทางบัญชีที่มีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร
 โดยเชื่อว่ากำไรที่มีคุณภาพสูงคือกำไรที่ยั่งยืน โดยการวิจัยส่วนมากจะมุ่งเน้นเรื่องของผลกระทบ
 จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปรับปรุงรายการค้างรับค้างจ่าย เป็นสิ่งบ่งบอกกำไรที่ไม่มีคุณภาพ
 ซึ่งเป็นการวิจัยในลักษณะของการบริหารกำไรที่นำมาซึ่งกำไรที่ยั่งยืน ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่า
 คุณภาพกำไรมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักความระมัดระวัง โดยความระมัดระวัง คือ
 การเลือกวิธีการทางบัญชีและประมาณการสินทรัพย์ในจำนวนที่ไม่สูงเกินไป ดังนั้น ในการตั้ง
 สำรองและประมาณการควรจะมีความสัมพันธ์กับสินทรัพย์สุทธิจากการดำเนินงานซึ่งเป็นไป
 ตามแนวความคิดการรักษาระดับทุน โดยตั้งสมมติฐานของการวิจัยว่า การยึดหลักความระมัดระวังกับ
 การเปลี่ยนแปลงในส่วนของเงินลงทุนกรณี รายจ่ายในการวิจัยพัฒนา ค่าโฆษณา และการตั้งสำรอง
 ราคาสินค้าคงเหลือ ถ้าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถ้าไม่สอดคล้องกับอัตราการเติบโตของกิจการจะ
 นำมาซึ่งกำไรในลักษณะชั่วคราวซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของกำไรที่มีคุณภาพ และราคาหลักทรัพย์
 สามารถสะท้อนกำไรที่ไม่มีเสถียรภาพได้หรือไม่

ผลการวิจัยพบว่า การยึดหลักความระมัดระวังในการจัดทำรายงานทางการเงินมี
 ความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงการของเงินลงทุนในลักษณะชั่วคราวย่อมทำให้เกิดการบิดเบือน
 ของกำไรนำมาซึ่งกำไรที่ไม่มีคุณภาพ และนักลงทุนที่ลงทุนเพื่อเก็งกำไรจะไม่ได้ให้ความสนใจกับ
 การบิดเบือนของกำไรที่เกิดจากการตั้งสำรองราคาสินค้าคงเหลือ รายจ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนา
 และค่าโฆษณาแต่อย่างใด

Sirisom (2003) ศึกษาปัจจัยที่มีผลทำให้ข้อมูลกระแสเงินสดมีประโยชน์มากกว่าข้อมูล
 กำไรในการกำหนดราคาหลักทรัพย์: การศึกษาในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยคุณ
 ลักษณะเฉพาะของบริษัท ประกอบด้วย กำไรที่มีลักษณะชั่วคราว ประเภทของบริษัท (เติบโตและ
 ไม่เติบโต) และอัตราส่วนกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนต่อกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน
 การทดสอบใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ เพื่อตรวจสอบประโยชน์ของข้อมูลกระแสเงินสด
 ที่เกินกว่าข้อมูลกำไร ซึ่งในที่นี้คือความสัมพันธ์ระหว่างผลกำไรที่ไม่ปกติสะสมของหลักทรัพย์
 และตัวเลขทางบัญชี (ส่วนที่ไม่ได้คาดหวัง) รอบวันประกาศข้อมูลงบการเงินของบริษัท
 นอกจากนั้น ได้ศึกษาผลกระทบร่วมของปัจจัยทั้งสามปัจจัยดังกล่าวและผลกระทบจากประเภท

อุตสาหกรรม ทั้งนี้บริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมประกันภัยและการเงินไม่รวมอยู่ในขอบเขตของการศึกษานี้ ผลการศึกษาพบว่าข้อมูลกระแสเงินสดมีประโยชน์ที่เกินกว่าข้อมูลกำไรในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ กำไรที่มีลักษณะชั่วคราวทำให้ประโยชน์ของข้อมูลกำไรลดลง แต่ประโยชน์ของข้อมูลกระแสเงินสดที่เกินกว่าข้อมูลกำไรก็ไม่ได้มีมากขึ้น และผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประเภทของหุ้นไม่มีผลกระทบต่อประโยชน์ของข้อมูลกระแสเงินสดที่เกินกว่าข้อมูลกำไร ในขณะที่อัตราส่วนกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนต่อกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินมีผลกระทบ นอกจากนี้พบว่าผลกระทบร่วมของปัจจัยทั้งสามประการ และประเภทของอุตสาหกรรม มีอิทธิพลต่อประโยชน์ของข้อมูลกำไรและข้อมูลกระแสเงินสด

ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์ (2544) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาข้อมูลงบการเงินและราคาหลักทรัพย์ระหว่างปี พ.ศ. 2527-2542 เพื่อ

1. ศึกษาความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ตามระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลง ตามการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี และ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเฉพาะของธุรกิจ (Firm-Specific Factors) และปัจจัยทางบัญชี (Accounting Factors) ที่มีผลกระทบทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี และกำไรทางบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ามูลค่าตามบัญชี ผลการทดสอบพบว่า ความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีรวมกันในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ลดลงตามระยะเวลา ไม่เพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม ความสามารถส่วนเพิ่มของข้อมูลทางบัญชีทั้งสองไม่เปลี่ยนแปลงในการทดสอบ โดยกำไรทางบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ามูลค่าตามบัญชี ผลการศึกษาปัจจัยพบว่า รายการที่ไม่เกิดขึ้นเป็นประจำ ขาดทุนจากการดำเนินงานหลัก ขนาดของกิจการ รายการคิราคาสินทรัพย์ใหม่ ผลต่างจากอัตราแลกเปลี่ยน เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี กำไรที่มีอัตราการเติบโตและระดับกำไรที่มีเสถียรภาพเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้กำไรทางบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ามูลค่าตามบัญชี ขณะที่การยึดหลักจับคู่ค่าใช้จ่ายกับรายได้เป็นปัจจัยที่ทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี ตรงข้ามกับสมมติฐาน ส่วนการลงทุนในสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ไม่สามารถบันทึกบัญชีไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ปรากฏว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความสามารถส่วนเพิ่มของกำไรทางบัญชีได้มากกว่าความสามารถส่วนเพิ่มของมูลค่าตามบัญชี

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี คือ การพิสูจน์ว่ากำไรทางบัญชีมีความสามารถสะท้อนถึงกระแสเงินสดในอนาคตที่ผู้ลงทุนคาดว่าจะได้รับจริงหรือไม่ และข้อมูลหรือข่าวผลกำไรจากการประกาศกำไรของบริษัทเป็นข้อมูลหรือข่าวที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุนหรือไม่ ซึ่งเป็นการวิจัยที่จัดอยู่ในกลุ่มการวิจัยทางบัญชีเกี่ยวกับตลาดทุน และผลการวิจัยทางบัญชีเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชี ให้หลักฐานที่แสดงว่าการประกาศกำไรทางบัญชีให้ข้อมูลหรือข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุน และการปรับตัวของราคาหลักทรัพย์จะขึ้นอยู่กับกำไรที่ไม่คาดหวัง (คือ ข้อมูลหรือข่าวผลกำไรที่ได้จากการประกาศกำไรสุทธิ) แต่คุณค่าข้อมูลของกำไรทางการบัญชีอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้านำปัจจัยทางด้านการบริหารกำไร (รายการพึงรับพึงจ่ายโดยดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร) ทางด้านคุณภาพกำไรที่มาจากคุณสมบัติของอนุกรมเวลาในส่วนของความมีเสถียรภาพ (กำไรที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว และกำไรที่มีลักษณะถาวร) และทางด้านคุณภาพกำไรที่มาจากความสัมพันธ์ในกลุ่มของกำไร รายการคงค้างและกระแสเงินสด (อัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อกำไร) เข้ามาร่วมในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ เนื่องจาก ปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้คุณภาพกำไรเปลี่ยนแปลง เมื่อคุณภาพกำไรเปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้คุณค่าข้อมูลของกำไรทางบัญชีในการอธิบายราคาหลักทรัพย์เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย